

Л. Н. Добровольська,

завідувач відділу початкової освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

МЕТОДИЧНИЙ БАРОМЕТР ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Реалії сучасності за останні 3 роки (пандемія КОВІД-19, повномасштабна війна) істотно вплинули на освітні процеси в нашій державі і, особливо в початковій освіті. Оскільки у 2020-2021 роках для учнів початкової школи освітній процес здійснювався дистанційно, то відсутність якісного інтернету переважно у сільській місцевості унеможлиблювала використання відповідних технічних засобів навчання. Російське вторгнення в Україну додало нові виклики в організації освітнього процесу, серед яких перебування педагогів і дітей у стресі, посилення тривожності, довготривале перебування учнів в укритті, відсутність безпосереднього спілкування та співпраці з однолітками (під час дистанційної форми навчання) тощо.

Порівнюючи результати загальнодержавного моніторингового дослідження «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти», проведених у 2018 і 2021 роках, та беручи до уваги опитування вчителів початкових класів, можемо стверджувати про зниження рівня навчальних досягнень учнів початкових класів [2,3,4].

Для подолання викликів сьогодення, які постали перед педагогами, які працюють в початковій школі, ми пропонуємо «Методичний барометр початкової освіти». Барометр – прилад, який передбачає зміни у погоді і дає можливість спрогнозувати погоду у найближчому майбутньому. Тому сподіваємося, що наш «методичний барометр» допоможе вчасно виявити недоліки в освітній діяльності, вказати проблеми та запропонувати шляхи їх вирішення.

Проаналізувавши проблеми професійного розвитку вчителів початкових класів відповідно до проведеного опитування педагогів та даних моніторингових досліджень, ми виокремили ті, які, на нашу думку, є найбільш актуальними.

Проблема 1. Учителі початкових класів зазначають, що у підручниках з української мови та математики для учнів початкової школи представлено недостатню кількість цікавих дієвих практико-орієнтованих завдань. Частина педагогів проводять нудні, нецікаві уроки, під час яких учнів переважно є пасивними спостерігачами, а не активними діями. Відбувається зниження рівня навчальних досягнень учнів (за даними моніторингових досліджень, опитування вчителів та батьків).

Перед педагогічними працівниками постає запитання: як зацікавити школярів темою уроку, змотивувати дітей на вивчення нового навчального матеріалу, допомогти школярам запам'ятати необхідну для подальшої роботи інформацію, правило тощо, зробити урок захоплюючим для учнів та підвищити рівень навчальних досягнень учнів?

Щоб допомогти педагогам надолужити ці прогалини у власному професійному розвитку, пропонуємо складову «Методичного барометра початкової освіти» – «**Лайфхаки сучасного уроку**».

Мета складової: сприяти опануванню педагогами технік визначення прогалин у знаннях учнів початкової школи та шляхи їх подолання; розкриттю «секретів» успішного уроку в початкових класах, поповненню педагогічного арсеналу вчителів новими методами, прийомами, вправами тощо, які допоможуть зацікавити учнів, формувати компетентності та наскрізні уміння, зазначені у Державному стандарті початкової освіти [1].

Завдання – запропонувати педагогам:

- дієві форми проведення уроків у початковій школі (квест, плерний урок, екскурсія, проєкт тощо);
- прийоми мотивації навчальної діяльності учнів та активізації діяльності під час вивчення та усвідомлення нового матеріалу;
- стратегії розвитку критичного мислення для опрацювання інформації;
- мнемонічні методи і прийоми запам'ятовування;
- сайти для проведення дистанційних уроків та організації навчання з використанням можливостей інтернету;

- вправи, тести тощо для успішного подолання прогалин у формуванні компетентностей молодших школярів, виявлених під час моніторингових досліджень;

- прийоми проведення рефлексії під час уроків, як готовності та спроможності учнів до самопізнання, самооцінки, самоаналізу власних зусиль, дій, настрою та зіставлення їх із діями та вчинками однокласників.

АЛГОРИТМ

1. Показуємо, як з допомогою створеної проблемної ситуації, занурити учнів в активний пошук її вирішення.

2. Демонструємо, як конструктор ЛЕГО активізує діяльність дітей, сприяє розвитку мовлення, фантазії та уяви учнів, їхніх творчих здібностей.

Наприклад, вправа «Кола на воді».

- Об'єднуємо дітей у групи.
- Вибираємо слово так, щоб кількість букв дорівнює кількості учасників групи: небо. Записуємо слово по вертикалі. Добираємо слова-іменники на кожну букву вертикалі:

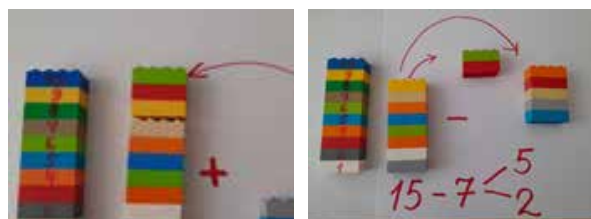
Н – намет,
Е – екран,
Б – білка,
О – окуляри.

3. Працюємо з ЛЕГО (створюємо предмети, об'єкти).

4. Складаємо історію, використовуючи обрані слова. Для збільшення кількості об'єктів доречно об'єднувати 2 групи. Театралізуємо (супроводжуємо розповідь складеної історії за допомогою створених об'єктів).

Василь Сухомлинський стверджував, що «розум дитини знаходиться на кінчиках її пальчиків», тому практичне використання деталей ЛЕГО допомагає покращити усвідомлення учнями математичних дій додавання, віднімання, множення і ділення, порівняння чисел, розв'язання задач, конструювання, вимірювання тощо.

3. *Стратегії розвитку критичного мислення* є дієвими інструментами активізації діяльності учнів, допомагають усвідомлено працювати з інформацією, поданою у різних форматах (літературний твір, інформаційний текст, схеми, таблиці, діаграми тощо).

4. *Мнемонічні методи* («Перетворення», «Зв'язування» тощо) і прийоми («Сюжет», «Послідовні асоціації», «Синтез», «Аналогія», «Піктограма», «Стенографіст», «Цифрообраз» та ін.) дають можливість вчити вірші, переказувати тексти, опрацьовувати інформацію, у засвоєнні якої в учнів виникають труднощі, у цікавій дієвій формі з опорою на образну та емоційну пам'ять [5].

5. Огляд сайтів для здійснення дистанційного і змішаного навчання допоможе педагогам початкової

освіти обирати ті, які відповідають їхнім запитам та сприятимуть у цікавій формі розвитку необхідних умінь і навичок молодших школярів.

6. Розробка завдань для формування читацької компетентності учнів початкових класів та перевірки стану її сформованості (навички читання, роботи над текстом тощо).

7. Оскільки у підручниках з математики представлено недостатньо завдань для реалізації змістової лінії «Робота з даними» (діаграми, схеми, таблиці тощо), то актуальною для вчителів початкових класів буде добірка відповідних вправ.

Наприклад:

40 грн	32 грн	18 грн	12 грн

Заповніть таблицю, якщо покупець має купюру 200 грн:

Покупка	Вартість	Решта
Тістечко і палички		
2 пиріжки і шоколад		
2 тістечка і 3 пиріжки		

Реалізацію зазначених вище завдань спільно з працівниками відділу початкової освіти здійснюють учасники обласних творчих груп «Лайфхаки сучасного уроку» та «Формування читацької компетентності молодших школярів», а також вчителі початкових класів – слухачі курсів підвищення кваліфікації.

Проблема 2. Війна та інші життєві труднощі негативно впливають на різні аспекти психосоціального благополуччя дітей: соціальне, когнітивне, духовне, матеріальне, культурне та емоційне. Оскільки заклади освіти зараз працюють в умовах надзвичайних ситуацій, то учні часто переживають різні життєві труднощі, можуть «приносити стрес» у школу. У педагогів виникають труднощі як створити освітнє середовище, що сприятиме позитивному подоланню стресу, зміцнити стресостійкість учнів? Як побачити учня, який переживає життєві труднощі, зрозуміти його проблеми і надати йому першу допомогу? Як повернути відчуття безпеки і контролю учням, які відчують себе вразливими і безпорадними?

Вирішенню цих питань сприятиме складова «Забезпечуємо благополуччя своїх учнів», оскільки від благополуччя дитини залежить її емоційний стан, соціальна активність, успішне засвоєння навчального матеріалу, рівень навчальних досягнень тощо.

Мета: оволодіння педагогами практичними техніками допомоги у подоланні стресу, тривожності дітей в умовах надзвичайних ситуацій; сприяти особистісному та професійному розвитку вчителів початкових класів на основі актуалізації їхнього професійного та життєвого досвіду відповідно до реалій сучасного життя.

Завдання:

- зрозуміти емоції, переживання і цінності особисті та учасників освітнього процесу;
- засвоїти дієві інструменти та практики підтримки благополуччя дітей;

- забезпечити розвиток ціннісного ставлення педагогів до здійснення психосоціальної підтримки дітей в умовах надзвичайних ситуацій;
- створювати безпечне освітнє середовище, використовувати засоби навчання через гру;
- активізувати розвиток значущих професійних якостей педагогів.

Реалізації зазначеної складової відбувається шляхом проведення тренінгу «**Благополуччя дітей і педагогів: дієві інструменти та практики психосоціальної підтримки**» (варіативний фаховий модуль курсів підвищення кваліфікації вчителів початкових класів, вихователів групи подовженого дня) та/або спеціалізованої курсової підготовки курсу «Соціально-емоційна підтримка учасників освітнього процесу в діяльності вчителя початкових класів».

Алгоритм підтримки благополуччя учнів:

1. Виявляємо дитину, яка переживає життєві труднощі.
2. Використовуємо практики «першої допомоги»: «випити води», тактильні дотики з дозволу дитини, кольоротерапія, «Крильця метелика», дихальні вправи тощо.
3. Застосовуємо активності для навчання через гру, оскільки гра підтримує безпеку дітей, допомагає їм пристосуватися до нових реалій, впоратися зі стресовими ситуаціями, знизити рівень тривожності, покращити самопочуття, розвивати наскрізні вміння, як от: ініціативність, уміння виражати свою думку, взаємодіяти тощо.
4. Заохочуємо і підтримуємо позитивну поведінку учнів.

Проблема 3. Швидкі зміни в освіті вимагають постійного навчання та професійного розвитку педагогів як самостійно, так у професійних спільнотах. Сучасний учитель має бути всебічно розвиненим фахівцем, який творчо мислить, вміє генерувати нові ідеї та впроваджувати новітні прогресивні технології навчання, ефективно співпрацювати з усіма учасниками освітнього процесу. Тому педагоги мають постійно навчатися, професійно розвиватися та вдосконалюватися.

Вирішенню означених проблем сприятиме складова методичного барометра: «Вчимося бути наставником».

Мета: розвиток професійних компетентностей педагогічних працівників, зокрема: інноваційної, рефлексивної, навчання впродовж життя та ін., розуміння педагогами власних сильних сторін, важливості постійного професійного зростання, принципів позитивної педагогіки у професійному розвитку, методів наставництва удосконалення продуктивної взаємодії та співпраці наставника і підопічного, розуміння того, що наставництво – це процес, орієнтований насамперед на розвиток, під час якого наставники також розвиваються, починають краще аналізувати свою діяльність та розглядати професійне майбутнє з нової точки зору.

Завдання:

- аналізувати можливості особистого професійного розвитку з урахуванням умов педагогічної діяльності, індивідуальних професійних потреб;
- визначати умови та ресурси професійного розвитку упродовж життя;

- застосовувати оптимальні форми професійного розвитку;
- розробляти критерії результативності власного навчання;
- знати та ефективно використовувати методи наставництва, а саме: взаємонаставництво – індивідуальне; групове; колегіальне та онлайн-наставництво;
- планувати професійний розвиток для досягнення його стратегічних та операційних цілей;
- брати активну участь у діяльності професійних спільнот;
- взаємодіяти з іншими вчителями на засадах партнерства і підтримки.

Реалізація складової «Вчимося бути наставником» відбувається шляхом проведення тематичних курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Наставництво як професійний розвиток педагогів».

АЛГОРИТМ

Допомагаємо проаналізуємо можливості особистого професійного розвитку педагогів з урахуванням умов педагогічної діяльності, індивідуальних професійних потреб, сильних і слабких сторін.

Пропонуємо використовувати різні методи наставництва, а саме: взаємонаставництво – індивідуальне; групове; колегіальне та онлайн-наставництво.

Вважаємо, що запропоновані складові «Методичного барометра початкової освіти» допоможуть педагогічним працівникам, які працюють з молодшими школярами, якісно організувати освітній процес, ефективно долати прогалини у формуванні компетентностей учнів, створювати позитивне розвивальне середовище, забезпечувати благополуччя дітей, дбати про постійний професійний розвиток, бути гнучкими і мобільними, відповідаючи на виклики сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти (ЗАТВЕРДЖЕНО постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BE>;
2. Звіт про результати першого циклу загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти». URL: <https://testportal.gov.ua/zvity-dani-2/>
3. Рекомендації щодо формування математичної компетентності учнів на рівні початкової освіти. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/Metodychni_matematychna.pdf
4. Рекомендації щодо формування читацької компетентності учнів на рівні початкової освіти. URL: <https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/chygram-24-10-22.pdf>
5. Чепурний Г.А. Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 208 с.